

По гриби за Жерело

Василь Чухліб

За вікном тільки-тільки Сіріє, а Васильок уже схоплюється, хоч і тягне до себе магнітом тепла подушка. Навпомацки знаходить на лаві старий батьків піджачок; він ще й зараз, здається, пахне соляркою, залізом — до війни батько був трактористом. Татка вже кілька літ нема, а піджачок міцний видався, носиться.

Васильок обкутується піджаком, хапає лозяний кошик, що стоїть тут же, на лаві, приготовлений звечора, в ньому ніжик-кіска та кілька грушок.

І, шаснувши з хати так, щоб двері не заскрипіли, пірнає... у повінь. (І подвір'я, й город, і поза городом — усе залите туманом, густим, як молоко.) Васильок гребеться через той туман, змахуючи полами піджака, немов веслами. А назустріч пливе щось чорне, велике — мара якась, аж лячно стає. І раптом говорить Михайликовим голосом:

— Ага, і не проспав!

Учора вони побилися об заклад: хто перший устане. А вийшло — разом.

Стараються ступати по вузенькій піщаній стежечці, бо як трохи збочиш, роса так і обпікає ноги.

— На яке грибовище підемо? — питає Михайлик. — На Карпишине чи на Андріянчикове?

— І туди, й туди, — каже Васильок.

Ідуть мовчки, вони взагалі звикли ходити лісом тихо, як розвідники, як партизани.

Хтозна, про що думає зараз Михайлик, либонь, ще дрімає на ходу, а Васильок вкотре думає: хто вони були, оті Карпиха та Андріянчик, які дали назву найщедрішим грибовищам. Мабуть, давно те було, бо ні мама, ні дідусь про них нічого не знають...

Коли добираються до Андріянчикова грибовища, вже розвидняється. Вже й птахи лісові попркидалися, виспівують, витьохкують, висвистують, щебечуть на всі голоси: фіть-фіть, тьох-тьох, тю-гу-тю-гу, цінь-цінь, сюр-р... Бач, радіють новому дню.

Та зараз у хлоп'ят і слух, і нюх, а найбільше зір спрямовані на одне — на гриби. Здається, чують, як піднімають вони тугими шапочками глицю, вловлюють вабливий запах молоденьких боровичків. Ось тут вони мають бути — в цій долині під килимком оксамитового моху, і он там, на косогірчику, і під трьома березами. Не вперше їм тут гриби брати, не раз звідсіля вповні поверталися.

Та цього разу не повезло ні на Андріянчиковому, ні на Карпишиному. З півдесятка підберезовиків та стільки ж рижків лежало на денці Василькового кошика, а в Михайликовому й того менше.

— Хтось наворожив, щоб гриби не бралися. Чи не старостиха, вона на всіх людей зла, — бідкався Михайлик.

— Ет, таке вигадеш, — Васильок на те, — просто звечора хтось гриби повизбирував, а за ніч не встигли нарости.

— А може, Миколай Хромка уночі позбирав? А чого — в нього ліхтар є, "летюча

миша" називається. Хромка такий загребущий, нічого ніде не прогавить.

— Знову вигадуєш! — сміється Васильок.

Проте — як же повертатися додому впорожні? По гриби вони ходять не для забави. Гриб після картоплі — другий харч чи не в кожній хаті. Смачний і тривкий він і на сковорідці смажений, і в горщику полив'яному з борщем варений, і в дубовій діжечці на зиму солений. Справжній гриб-боровик, маслюк, сиріжка, вовнянка, рижок, зеленка...

— А знаєш що, — приходить Василькові думка, — давай збігаємо за Жерело. Отам, кажуть, грибів — хоч граблями гребти!

— Та... — мнеться Михайлик, — неблизький світ, і сонце оно вже високо.

— Неблизький, високо... А ноги для чого? Гайда! — смикає Васильок його за руку.

Жерело — невелика річечка, що починається десь серед боліт, перерізає ліс, луки і впадає в Десну. Навесні, коли розтають сніги, та восени, як зарядять дощі, Жерело — справжня річка, а в посушливе літо — так собі, жабі по коліна.

Зараз у Жерелі води чималенько, і хлоп'ята зупиняються в нерішучості, а потім починають міряти глибину — то в одному, то в другому місці. Видно, й по груди буде, якщо вбрід.

— Може, зробимо переправу? — пропонує Михайлик.

Васильок усміхається, бо знає про Михайликове захоплення: наводити переправи — мости й місточки через струмки, рівчаки, калюжі.

— Давай, тільки хутчіш! — згоджується.

Там, де береги пологіші, перекинули дві зламані бурею сосонки, — і вже за Жерелом.

Ліс тут старіший, густіший і якийсь начеб хмурнуватий, тут і птахи ніби менше співають. Хлоп'ятам спершу не по собі стає. Та перевалюють через один, другий пагорбок, і Михайлик, розпростерши руки, як крила, летить зі схилу у видолинок, гукає:

— Гриби-и! Цур, я перший побачив!

І було чого радіти. Гриби за Жерелом росли купно, цілими сім'ями.

— Оце дідуган! — захоплено розглядає Михайлик боровика, що вдягнув бриля чи не більшого, ніж колгоспний пастух дід Кузьма. — А це — батько! — на трохи меншого, кремезного, червонястого. — А осьдечки — мати з дітьми.

— Онучат не будемо брати, — каже Васильок. — Нехай ростуть.

І вони обережно прикривають глищею та листям манюпуні, з гудзичок, грибенята.

Так і перебігали від пагорбка до пагорбка, від сосни до дуба, від дуба до берези. Зупинилися лиш тоді, як кошики виповнилися майже до дужок.

І лиш тоді відчули, як гудуть ноги: добряче виводили їх гриби й грибенята. Попадали на пругкий мох і лежали якийсь час не ворущачись.

Отак можна й заснути під заколисуючий шепіт лісу. І Васильок підвівся, поторсав Михайлика:

— Ходімо, вже не рано.

Ішли та й ішли, а Жерело не з'являлося. Наче ж і в той бік взяли, по сонцю. Але потім сонце за хмари сховалося. Васильок похолов, і ноги перестали його слухатись, коли побачив галявину з килимком моху, на якому вони недавно лежали. Заблудилися!..

— Гляди, гляди — заєць! — вигукнув і повернув від галявини в інший бік. Не хотів, щоб Михайлик переполошився.

— Де, де заєць?

— А ти й повірив! — сміявся Васильок над силу.

Та Михайлик не ображався, сопучи, тягнув кошика.

Тут ліс такий, що й вовки, мабуть, водяться... Ти бачив коли вовка? — запитував.

— Вовка не бачив, а фашистів бачив — коли вони по нашій клуні стріляли, а потім спалили, думали, що там партизани ховаються. А вовки у великому лісі живуть, у пущі.

— А дезертир у якому ховався, в цьому?

— Та спіймали дезертира давно.

— А чого він ховався?

— Бо воювати не хотів, боявся, щоб не вбило.

— А мій татко воював, сапером був.

— А мій — танкістом...

Васильок розмовляв з Михайликом, а подумки звертався до сонця: "Виглянь, виглянь!"

І воно вчуло його, вплигло з-за хмари, й хлоп'ята пішли на сонце. Ліс посвітлішав, перед ними зблиснуло Жерело.

— Ура-а! — закричав Васильок і перший скочив на соснову кладку.

— А-а-! — почув Михайликове, й коли оглянувся, побачив, що той борсається в Жерелі, а порожній кошик і гриби врозсип пливуть за водою.

Васильок шурхонував у Жерело, схопив Михайлика за рукав. Потім вони сушили одіж, порозпинали на молодих сосонках.

І просихали на траві гриби, які вдалося виловити в Жерелі. Васильок і своїх ще відсипав у Михайликів кошик.

— А Жерело й неглибоке, — цокаючи зубами, бадьорився Михайлик. — То ж ти перебіг і переправу обхлюпав, а я й посковзнувся.

— Авжеж, авжеж, — погоджувався Васильок, щоб не хвилювати друга. — Ходімо хутчіш, бо буде нам на горіхи.

Додому добейкалися чи не в полудень.

— Хіба ж можна отак довго, сину! Я вже не знала, що й думати! — похитала головою мама, коли Васильок переступив поріг.

— Ходили, мамо, аж за Жерело, — тільки й сказав на те Васильок, ставлячи на лаву кошик з грибами.

І в знеможі простягнувся прямо на долівці, на татковім піджаку, який пахнув соляркою, а ще теплою хвоєю, живицею...